

Ağustos 2015

Tutum Belgesi III

Avrupa'da Savaşın Önlenmesi: Rusya ve NATO Arasında Askeri Çatışma Riskini Azaltmanın Yolu

Task Force on Cooperation in Greater Europe

Görev Gücü Hakkında

Görev Gücü, Genişletilmiş Avrupa ülkelerinin Soğuk Savaş'ın ağır mirasını tamamiyle geride bırakmalarını olanaklı kılacak önerileri gündeme taşır ve 21. yüzyılın ortaya çıkan siyasi, ekonomik ve güvenlik sorunlarıyla daha etkin mücadele etmeye yönelik çaba harcar. Görev Gücü, önemli bölge ülke ve aktörleri arasında mevcut güvensizlik seviyesinin nedenlerine dikkat çeker, mütalaalarında güven inşasını merkezine alır ve işbirlikçi Genişletilmiş Avrupa doğrultusunda bir mantıksal gerekçe ve vizyon ile Avrupa kıtasının dünya ile ilişkilerinin bu yöne evrilmesi için atılması gereken pratik adımları belirler.

Görev Gücü; Avrupa Liderlik Ağı (the European Leadership Network- ELN), Rusya Uluslararası İlişkiler Konseyi (the Russian Council on International Affairs- RIAC), Polonya Uluslararası İlişkiler Enstitüsü (the Polish Institute of International Affairs- PISM) ve Ankara merkezli Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (the International Strategic Research Organisation- USAK) tarafından üretilen bağımsız analitik çalışmalarla desteklenmekte ve ilerlemektedir. Görev Gücü'nün oluşturulması New York merkezli Carnegie Corporation ve Nuclear Threat Initiative (NTI) tarafından yapılan cömert destek sayesinde mümkün olmuştur.

Görev Gücü'nün Teyit Edilmiş Üyeleri:

Adam Daniel Rotfeld, Dışişleri Eski Bakanı, (Polonya)
(Görev Gücü Eş Başkanı);

Igor S. Ivanov, Dışişleri Eski Bakanı, Rusya Uluslararası İlişkiler Konseyi (Russian International Affairs Council) Başkanı, Rusya Bilimler Akademisi Üyesi, (Rusya)
(Görev Gücü Eş Başkanı);

Des Browne, Savunma Eski Bakanı, (Birleşik Krallık)
(Görev Gücü Eş Başkanı);

Özdem Sanberk, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (The International Strategic Research Organisation) Başkanı, Dışişleri Bakanlığı Eski Müsteşarı, (Türkiye) (Görev Gücü Eş Başkanı);

Ana Palacio, Dışişleri Eski Bakanı, (İspanya);

Paul Quilès, Savunma Eski Bakanı, (Fransa);

Hervé Morin, Savunma Eski Bakanı ve Yeni Merkez Parti Lideri (Fransa);

Malcolm Rifkind, Dışişleri ve Savunma Eski Bakanı, (Birleşik Krallık);

Volker Ruehe, Savunma Eski Bakanı, (Almanya);

Tarja Cronberg, Avrupa Parlamentosu Eski Üyesi ve Kopenhag Barış Araştırmaları Enstitüsü Eski Direktörü, (Finlandiya);

Vyacheslav I. Trubnikov, Rusya Dış İstihbarat Eski Direktörü, Emekli General, Rusya Federasyonu Eski Büyükelçisi, (Rusya);

Igor Yu. Yurgens, Çağdaş Kalkınma Enstitüsü Kurulu Başkanı, Rus Sanayiciler ve Girişimciler Birliği Başkan Yardımcısı, (Rusya);

Anatoliy Adamishin, Dışişleri Eski Bakan Yardımcısı, Birleşik Krallık Eski Büyükelçisi, Avro-Atlantik İşbirliği Birliği başkanı ve Rusya Federasyonu Büyükelçisi, (Rusya);

Vitaly V. Zhurkin, Rus Bilimler Akademisi Avrupa Eski Direktörü, Rus Bilimler Akademisi Tam üyesi, (Rusya).

Ruslan S. Grinberg, Rus Bilimler Akademisi İktisat Enstitüsü Direktörü, Rus Bilimler Akademisi Üyesi, (Rusya);

Alexei Gromyko, Rus Bilimler Akademisi Avrupa Enstitüsü Direktör Yardımcısı, (Rusya);

Anatoliy Torkunov, Rusya Federasyonu Dışişleri Bakanlığı Uluslararası İlişkiler Moskova Devlet Enstitüsü Rektörü, Rus Bilimler Akademisi Tam Üyesi, Rusya federasyonu Büyükelçisi, (Rusya);

Georgy Mamedov, Kanada Eski Büyükelçisi ve Başkan Putin'in Eski Danışmanı (Rusya);

Mikhail Margelov, Rusya Federasyonu Konseyi Dış İlişkiler Komitesi Başkanı;

Tony Brenton, Rusya Eski Büyükelçisi (Birleşik Krallık);

Hikmet Çetin, Dışişleri Eski Bakanı (Türkiye).

Avrupa'da Savaşı Önlemek: Rusya ve NATO Arasında Askeri Çatışma Riskini Azaltmanın Yolu

Ağustos 2015

Bağlam

Hepimizin bildiği üzere son 18 ay içinde Rusya ve Batı arasında ilişkiler önemli ölçüde kötüleşti. Ukrayna'da neyin olduğu ve neden ortaya çıktığı üzerinde farklı ve tamamen ayrışan beyanların verildiği bir ortamda, derin bir güven bunalımı oluştu. Bunun sonucu olarak, uzun soluklu kaygıları ve ayrılıkları barındıran füze savunma sistemi, NATO'nun genişlemesi gibi sorunları gidermek, taraflar arasında güven inşa etmeyi hedefleyen Avrupa'da konvansiyonel askeri güçlerin ve taktik nükleer silahların konuşlandırılmalarını ele alan düzenlemelere tekrar işlerlik kazandırmak akut hale geldi. Rusya ve Avrupa'nın geri kalanı arasındaki ekonomik ilişki de yaptırım süreci nedeniyle çözülmeye başladı. Hem Rusya'da hem de Batı'da birçok yorumcu açık bir şekilde artık yeni bir Soğuk Savaşın olduğu yönünde spekülasyonlar yapıyor.

Yeni manzaranın özelliklerinden biri, Rusya ile NATO askeri güçleri arasında ve Rus askeri güçleri ile İsveç ve Finlandiya askeri güçleri arasında yakın askeri çatışma riski taşıyan vakaların artmış olması. Diğer bütün konularda olduğu gibi, bu konu üzerinde de tam olarak ne olduğu ve neden olduğu hakkında anlaşmazlıklar olsa da, herkesin tartışmasız kabul ettiği, askeri hareketliliğin arttığı ve silahlı güçlerin tehlikeli bir şekilde birbirlerine daha da yaklaştığı gerçeği.

Avrupa Liderlik Ağı (The European Leadership Network), Mart 2014'ten bu yana 66 vaka kaydetti.¹ Bunların yaklaşık 50'si 'yakın rutin', bazıları daha ciddi ve özellikle üçü yüksek

risk taşıyan vakalardı. Vakaların toplam sayısı elbette daha fazla. NATO, 2014 yılı içerisinde Rus uçaklarını yaklaşık 400 defa engellediğini belirtti. Bu sayı bir önceki yıla göre dört kat daha yüksek. Rusya ise sınırları yakınında 2014 yılında NATO'nun, 2013 yılına göre iki kat daha yüksek oranda ve sayısı 3000'i aşan taktik uçuşunu engellediğini kamuoyuna

1 Dangerous Brinkmanship: Close Military Encounters Between Russia and the West in 2014, European Leadership Network, November 2014, www.europeanleadershipnetwork.org/dangerous-brinkmanship-close-military-encounters-between-russia-and-the-west-in-2014_2101.html Russia West Dangerous Brinkmanship Continues, European Leadership Network, March 2015, www.europeanleadershipnetwork.org/russia--west-dangerous-brinkmanship-continues-2529.html

duyurdu. İsveç ve Finlandiya da kendi hava sahalarının yakınında birçok Rus savaş uçağını engellediklerini ve son 12 ay içinde en az bir kere karasularında gizemli 'sualtı nesnelere' aramak zorunda kaldıklarını belirttiler.

Rusya askeri tatbikatlarını hem sayı hem de kapasite olarak arttırdı. Bunlar içerisinde 'önceden haber verilmeksizin' düzenlenen ani tatbikatlar bulunduğu gibi, Rusya'nın Batı Askeri Bölgesi içerisinde kalan NATO bölgesine yakın yerlerde düzenlenen tatbikatlar biçiminde gerçekleşti. Hâlihazırdaki kriz ortamında, Rus uzman ve yetkililer, Rus Hava Kuvvetleri'nin gözetleme ve uzun menzilli stratejik uçuşları da içeren artan yoğunluğunu teyit ediyor. Ayrıca Rusya, Kırım'a uçak, gemi, hava savunma ve gemi savar füze sistemleri takviyesi yaptı.

NATO, Orta ve Doğu Avrupada kötüleşen duruma İttifak'ın Doğu bölgesindeki askeri varlığını arttırarak cevap verdi. İttifak, Baltık ülkelerindeki Hava Polis Misyonu'nun ölçeğini genişletti. Bölgeye, dönüşümlü olacak şekilde daha çok birlik sevk eden İttifak, bölgedeki komuta ağını genişletirken askeri teçizatların konumlandırılmasıyla ilgili konuları tartışıyor. NATO'nun resmi verilerine göre, İttifak, NATO Askeri Eğitim ve Tatbikat Programı kapsamında 2014 yılı içinde, önceden planlanan sayının iki katı olan 162 tatbikat gerçekleştirdi. Ülke bazlı yapılan ek 40 tatbikatla birlikte, bütün bu tatbikatlar NATO müttefiklerinin mevcut kriz ortamında azim ve kararlılığını gösterme çabasına işaret etti.

Rusya ve NATO'nun mevcut tutumları göz önünde bulundurulduğunda, bu eğilimin 2015 yılında da devam etmekte olduğunu görüyoruz.²

Zorluk

Görev Gücü'nün (Task Force) üyeleri bahsedilen askeri hareketliliğin altında yatan sebepler konusunda ortak bir değerlendirme yapmadılar. Ortak bir değerlendirme yapılmış olsa bile, neyin olup bittiği ile ilgili herhangi bir ortak açıklama üzerinde uzlaşabilmek çok mümkün görünmüyor.

Fakat iki önemli gözlem hakkında ortak kanaatleri taşıyoruz. Bunlardan ilki, hem Rusya'nın hem de NATO'nun, askeri hareketliliklerini ve tatbikatlara verdikleri artan önemi, geçmiş askeri durumlarını düzeltme gereksinimi olarak görüyor olmaları. İki taraf da eylemlerini kendi güvenlik ortamlarındaki olumsuz değişimler kapsamında meşrulaştırıyor. İkinci olarak, durdurulması oldukça zor etki-tepki döngüsünün şu an devrede olması durumu.

2 The Anatomy of a Russian Exercise and the Anatomy of a NATO Exercise, Thomas Frear, August 2015, www.europeanleadershipnetwork.org/anatomy-of-a-russian-exercise-2914.html, www.europeanleadershipnetwork.org/anatomy-of-a-nato-exercise-2962.html

Artan gerginliğin yönetilebilir olduğunu ve iki taraftaki profesyonel askerlerin tatsız bir durumun yaşanmasının önüne geçeceğini söyleyen kişiler yok değil. Bu görüş doğru olabilir, fakat burada bizim ilgilendiğimiz konu büyük ölçüde, nükleer silahlara sahip bir devletle nükleer silahlara sahip bir ittifakın, iki taraf arasında artan güvensizlik ve önemli gerginliklerin olduğu bir atmosferde, askeri ilişkileri ve ortaya çıkan çatışma riski yüksek vakalar. Tarih, taraflardan hiçbiri istemese de kendi ivmesini kendisi oluşturan ve çatışmaya dönüşen uluslararası kriz ve gerginlik örnekleriyle dolu. Şu an 1914 Avrupası dinamiği içinde olmayabiliriz. Ancak, Avrupa kıtasında sahip olduğumuz ortak tarihten mümkün olduğu kadar fazla ders almayı ve durumun kontrolden çıkmaması için mümkün olan her şeyi yapmak gerektiğini öğrenmeyi tercih etmeyen iyimser siyasetçi her zaman olabilir.

Bize göre durum, **tehlikeli bir yanlış hesaplama veya kaza potansiyeli** taşıyan ortamın mevcut krizi daha da kötü hale sokabilecek veya Rusya ile Batı arasında doğrudan askeri çatışmayı tetikleyebilecek olması.

Bu Görev Gücü'nün (Task Force) birçok üyesi daha Temmuz 2014'te durumun gidişatındaki tehlikeye dikkat çekmişti. Aynı tarihte Görev Gücü (Task Force), bütün tarafları, başka şeylerin yanında, asker-asker iletişimini geliştirmeleri ile birlikte emir komuta zinciri içinde, askeri angajman kurallarında ve ilgili dost ve müttefiklerin davranışlarını mümkün olan yerde etkileyebilen siyasi ve askeri ihtiyatı üst düzeyde tutan davranışlar sergilemeleri çağrısında bulunmuştu.

NATO açık ir şekilde Avrupa Müttefik Kuvvetleri Yüksek Karargâhı (SACEUR), NATO Askeri Komite Başkanı ve Rus Genelkurmay Başkanı arasında iletişimin 7/24 faal ve mümkün olduğunu doğruladı. Tehlikeli kazalardan kaçınma konusu NATO içerisinde derinlemesine tartışıldı ve aynı zamanda NATO Genel Sekreteri, NATO'nun Rusya Daimi Temsilcisi ve Rus Dış İşleri Bakanı arasında yapılan son toplantılarda da gündeme getirildi. Bu çabaları memnuniyetle karşılıyoruz, ancak daha fazlasının yapılması gerektiğine inanıyoruz.

Önerimiz

Bizim görüşümüze göre, NATO-Rusya Konseyi acil olarak NATO ve Rusya Federasyonu arasında Hava Güvenliği ve Denizcilik Temasları için Davranış Kuralları üzerine muhtemel bir Mutabakat Zaptı imzalanmasını tartışmak üzere toplantıya çağırılmalı. Böyle bir anlaşma 2014'ün sonlarına doğru ABD ve Çin arasında 'mevcut uluslararası hukuk ve normlarına bağlılığı güçlendirmek, denizlerde ve havada operasyonel güvenliği geliştirmek, karşılıklı güveni arttırmak ve iki taraf arasındaki asker-asker ilişkilerinde yeni bir model geliştirmek için' imzalandı.³ Çok taraflı bir NATO- Rusya anlaşması yapmak,

3 Memorandum of Understanding Between the Department of Defence of the United States of America and the Ministry of National Defence of the People's Republic of China Regarding the Rules of Behaviour for Safety of Air and Maritime Encounters, Bölüm 1, s. 2, Bakınız: http://www.defense.gov/pubs/141112_MemorandumOfUnderstandingRegardingRules.pdf

Rusya ve diğer NATO Üyesi Ülkeler ya da partnerleri arasında benzer düzenlemeler üzerine herhangi ikili müzakerelere paralel olarak sürdürülebilir.

ABD ve Çin arasında bahsedilen anlaşma askeri gemiler ve uçakların karşılaşmaları durumunda gözetilmesi gereken iletişim prensipleri ve prosedürlerini düzenliyor. Aynı zamanda anlaşma taraflara, diğer tarafın askeri gemi veya uçağının operasyon yürüttüğü bir bölgede, askeri operasyon veya gerçek silah talimi yapmaları durumunda karşı tarafı zamanında uyarma yükümlülüğü getiriyor. Anlaşma taraflar arasında karşılıklı güvenin sağlanması için bir kurallar dizisi de belirlemekte. Bu kurallardan bir tanesi; operasyon yürütülürken askeri gemi veya uçakların manevra amaçlarının diğer tarafa zamanında bildirilmesi yükümlülüğünü içeriyor. Bu kurallar dizisi, karşılaşan askeri gemi veya uçakların doğrultusunda mermi, füze, atış kontrol radarı, torpido kovanı veya diğer silahlarla nişan alma simülasyonları gerçekleştirmek dahil olmak üzere, kaçınılması gereken eylemleri de gösteriyor. Anlaşma, komutanlar veya kaptanlar arasında konuşma dili bakımından anlaşmakta zorluk yaşanırsa iletişim için kullanılacak radyo frekanslarını ve sinyal sözcüklerini de düzenliyor. Aynı zamanda anlaşma tarafların, kıdemli subayların idaresinde, anlaşmanın bir önceki yıl uygulanmasına ilişkin yıllık değerlendirme toplantısı yapmaları noktasında bir hüküm de içeriyor.

ABD ve Sovyetler Birliği (şimdi Rusya) arasında var olan 1972 tarihli Açık Denizlerde Kazaların Önlenmesine dair Anlaşma ve 1989 tarihli Tehlikeli Askeri Kazaların Önlenmesine dair Anlaşma olmak üzere en az iki anlaşma, günümüzde Rusya ve ABD'nin ikili ilişkilerinde benzer şekilde uygulanıyor.

Günümüzde Avrupa-Atlantik bölgesinde yürütülen askeri operasyonların ve yakın mesafe karşılaşmalarının sayısındaki artış göz önünde bulundurulursa, askeri kazaların veya tansiyonun yükselmesine, hatta bir çatışmaya varabilecek yanlış hesaplamaların önüne geçmek adına, NATO ve Rusya arasında bir anlaşmaya ihtiyaç duyulmakta olduğu fark edilir. Ayrıca, olası NATO ve Rusya arasında bir anlaşma için yürütülecek tartışmaların erken bir evresinde İsveç ve Finlandiya'nın da sürece dahil edilmesi yararlı olacaktır. Çünkü bu iki devlet de Baltık Denizi bölgesinde artan askeri faaliyetlerle bağlantılı tehlikelere maruz kalıyor.

Bu Görev Gücü (Task Force) açıklamasını imzalayan taraflar, belgenin hedefinin ivedilikle yerine getirilmesi gerektiğine inanıyorlar. Her ne kadar bu çabanın bürokratik ya da teknik bir önlem olarak görülmesi ihtimali olsa da, Avrupa – Atlantik güvenliğinin geleceği Görev Gücü'nün (Task Force) burada NATO ve Rusya arasında ivedilikle önerilen anlaşmanın imzalanması ve hayata geçirilmesine bağlı olabilir.

İmzalayan Taraflar:

Adam Daniel Rotfeld, Dışişleri Eski Bakanı, (Polonya)
(Görev Gücü Eş Başkanı);

Igor S. Ivanov, Dışişleri Eski Bakanı, Rusya Uluslararası
İlişkiler Konseyi (Russian International Affairs Council)
Başkanı, Rusya Bilimler Akademisi Üyesi, (Rusya) (Görev
Gücü Eş Başkanı);

Des Browne, Savunma Eski Bakanı, (Birleşik Krallık)
(Görev Gücü Eş Başkanı);

Özdem Sanberk, Uluslararası Stratejik Araştırmalar
Kurumu (The International Strategic Research
Organisation) Başkanı, Dışişleri Bakanlığı Eski Müsteşarı,
(Türkiye) (Görev Gücü Eş Başkanı);

Ana Palacio, Dışişleri Eski Bakanı, (İspanya);

Malcolm Rifkind, Dışişleri ve Savunma Eski Bakanı,
(Birleşik Krallık);

Volker Ruehe, Savunma Eski Bakanı, (Almanya);

Tarja Cronberg, Avrupa Parlamentosu Eski Üyesi ve
Kopenhag Barış Araştırmaları Enstitüsü Eski Direktörü,
(Finlandiya);

Igor Yu. Yurgens, Çağdaş Kalkınma Enstitüsü Kurulu
Başkanı, Rus Sanayiciler ve Girişimciler Birliği Başkan
Yardımcısı, (Rusya);

Tony Brenton, Rusya Eski Büyükelçisi (Birleşik Krallık);

Alexei Gromyko, Rus Bilimler Akademisi Avrupa
Enstitüsü Direktör Yardımcısı, (Rusya);

Paul Quilès, Savunma Eski Bakanı, (Fransa);

Vyacheslav I. Trubnikov, Rusya Dış İstihbarat Eski
Direktörü, Emekli General, Rusya Federasyonu Eski
Büyükelçisi, (Rusya);

Hikmet Çetin, Dışişleri Eski Bakanı (Türkiye).

Bu belge imzaları ekli Görev Gücü üyeleri adına yayınlanmıştır.

Proje faaliyetleri hakkında güncel gelişmeler ELN, PISM, RIAC ve USAK internet sayfalarında yer alacaktır: www.europeanleadershipnetwork.org; www.pism.pl; www.russiancouncil.ru; www.usak.org.tr.

Projenin geçmişi ve daha fazla detay bilgiye aşağıdaki irtibatlarımızdan ulaşabilirsiniz:

Dr Ian Kearns

Diretör, Avrupa Liderlik Ağı (European Leadership Network- ELN), Londra
iank@europeanleadershipnetwork.org | Tel: +44 (0)203 176 2552
www.europeanleadershipnetwork.org

Piotr Koscinski

Program Koordinatörü, PISM, Varşova
koscinski@pism.pl | Tel: +48 (22) 556 80 00
www.pism.pl

Andrei Kortunov

RIAC Genel Direktörü (Director-General, RIAC), Moskova
akortunov@neweurasia.ru | Tel: +7 (495) 225 6283
www.russiancouncil.ru

Özdem Sanberk

USAK Başkanı (Director, USAK), Ankara
merkez@usak.org.tr | Tel: +90 (0312) 212 28 86
www.usak.org.tr

Medya Talepleri

Bütün medya talepleri için lütfen irtibata geçiniz:

Shata Shetty, Avrupa Liderlik Ağı (The European Leadership Network) Direktör
Yardımcısı

Tel: (+44) (0) 203 176 2554

Email: shatas@europeanleadershipnetwork.org

Task Force on Cooperation in Greater Europe

The Task Force brings forward proposals to allow all countries of the region to decisively break with the costly legacy of the Cold War and focus more effectively on meeting the emerging political, economic, and security challenges of the 21st century. It addresses the causes of current levels of mistrust between key countries and actors in the region, has trust-building as a central theme in its deliberations, and sets out a rationale and vision for a cooperative Greater Europe and a range of practical steps necessary to move the international relations of the continent in that direction.

The Task Force is comprised of distinguished former political, military and diplomatic figures. It is supported by, and draws on, independent analytical work by the European Leadership Network (ELN), the Russian International Affairs Council (RIAC), the Polish Institute of International Affairs (PISM), and the International Strategic Research Organisation in Ankara (USAK).

PISM

